

مؤلفه‌های حجاب در عرصه جهاد تبیین با تأکید بر سوره احزاب

سعیده سرحدی‌پور^۱

چکیده

حجاب از واجبات و مسلمات، بلکه از ضروریات دین اسلام است؛ دین، انسان را ملزم به صیانت از گوهر حیاء در پوشش، نگاه، گفتار، رفتار و آرایش می‌نماید. در عصر کنونی شبهات و القاءات فراوانی بر علیه حجاب وجود دارد که موجب کم‌رنگ شدن آن در جامعه شده، طبق فرمایش مقام معظم رهبری یکی از وظایف ما جهاد تبیین است، که در خصوص مسئله حجاب نیز لازم است آثار و مؤلفه‌های حجاب در جامعه تبیین شود سوره احزاب به عنوان یکی از سوره‌های قرآن که در مورد حجاب آیاتی را مطرح کرده است می‌تواند در این زمینه کمک کار باشد و با تمسک به سوره احزاب به بررسی تبیین مسأله حجاب بپردازیم. مقاله حاضر به روش توصیفی و شیوه کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. دستاوردهای این مقاله این است که باید در جامعه یک جهاد تبیین از سوی آگاهان به مسئله حجاب صورت بگیرد تا به وسیله‌ی اقناع فکری همه‌ی افراد جامعه و به ویژه نوجوانان و نسل آینده از این آسیب بسیار جدی مصون بمانند تا تمامی شبهات و مجهولات برایشان روشن گردد.

واژگان کلیدی: مؤلفه، حجاب، جهاد تبیین، سوره‌ی احزاب.

۱. طلبه سطح ۲ (پایه پنجم)، مدرسه نرجسیه سنقر.

مقدمه

می‌توان گفت جمعیت زنان بیشتر از نیمی از جمعیت جهان را فرا می‌گیرند و با تحقیق و تأمل در تاریخ می‌توان فهمید که زنان نقش بسزایی در کیفیت زندگی بشر از گذشته تا کنون داشته‌اند و زنانی همچون آسیه همسر فرعون و حضرت مریم (علیها السلام) و حضرت زهرا (علیها السلام) و یا حضرت زینب (علیها السلام) تأثیرات بسیار گوناگونی در حوادث زمان بر جای نهاده‌اند که روشنایی خورشید تبیین آن‌ها تمامی تاریکی‌ها اعصار را تا به امروز روشن کرده‌اند. در مقابل زنانی هم بودند که سبب شدند تا حوادث به شکل بدی رقم بخورد. امروزه هم می‌بینیم که زنان در جوامع امروزی کماکان تأثیرگذاری گذشته را همانند گذشته در پی دارند.

به همین خاطر اسلام برای زنان احکام و چهارچوب‌هایی قرار داده که رعایت آن‌ها سبب تضمین سعادت انسان می‌گردد. یکی از احکام مسئله حجاب است که در آیاتی هم «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّلْزَوَاجِ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا»^۱ که مورد توجه زنان می‌باشد و سخن با زنان است که عفت آن‌ها بر مردان هم اثر چشمگیری دارد.

در عصر حاضر با پیشرفت راه‌های ارتباطی و سهولت تبادل اطلاعات شاهدیم که این امر مورد هجوم و شبهات فراوانی از طرف جوامع غرب قرار گرفته به حدی که این مسئله تشکیک شده و عفاف و حجاب را در مقابل آزادی زنان گذاشته و اهل بصیرت می‌فهمند که حربه‌ی شیطان به نفع زنان نمی‌باشد بلکه فقط با منافع استکبار ستیز خودشان به چنین تهاجمی دست زده‌اند؛ در حالی که

۱. احزاب: ۵۹.

اسلام دین تبیین و روشنگری می باشد لذا آنچه که در این مقاله می خواهیم پردازیم معرفی یکی از مهم ترین راه های مقابله با تهاجم فرهنگی یعنی جهاد تبیین می باشد که با اندکی جستجو در زندگانی ائمه بزرگوار (علیهم السلام) پی خواهیم برد که به خاطر خفقان های عصر خود نتوانستند جهاد نظامی انجام دهند اما به وسیله جهاد تبیین به حفاظت از نظام اسلام پردازند. ما وظیفه داریم که در این فضایی که دشمن برای نفوذ در افکار جوانان آماده نموده تا راه را پیدا نکنند همه جانبه و جهادی وار تبیین نماییم و با استفاده از آیات قرآن و معرفی الگوهای کامل آنان را از خطاهای فکری و در نتیجه از خطاهای عملی نجات دهیم و باید ما با توجه به التفات ویژه دشمن به تهاجم در این مسأله وظیفه داریم که پیرامون آن بحث های را ارائه دهیم.

مفهوم جهاد تبیین

دو خطر عمده اسلام را تهدید می‌کند که یکی خطر دشمنان خارجی و دیگری خطر اضمحلال داخلی می‌باشد. دشمن خارجی یعنی کسی که از بین مرزها با انواع سلاح‌ها موجودیت یک نظام را با فکرش و دستگاه زیر بنایی عقیدتی‌اش و قوانینش مورد هدف و نشانه می‌گذارد و منظور از بیرون، نه بیرون از کشور بلکه از بیرون نظام؛ ولو در داخل کشور. دشمنانی که خودشان را از نظام بیگانه می‌خوانند و با آن مخالفت می‌کنند. در اصل این‌ها بیرون هستند، این‌ها غریبه هستند این‌ها برای آن که نظامی را نابود کنند و از بین ببرند تلاش دارند که فقط با شمشیر، با سلاح آتشین با مدرن‌ترین سلاح‌های مادی، و با تبلیغات و پول و هرچه که در اختیارشان باشد، این یک نوع دشمن است.

دشمن و آفت دوم، آفت اضمحلال درونی است. یعنی در درون نظام؛ که این مال غریبه‌های نمی‌باشد این مال خودی‌هاست. خودی‌ها ممکن است در یک نظام، بر اثر خستگی و اشتباه در فهم راه درست، بر اثر مغلوب احساسات نفسانی شدن و بر اثر نگاه کردن به جلوه‌های مادی و بزرگ تنگاشتن آن‌ها، ناگهان در درون دچار آفت‌زدگی شود، که این خطرش بیشتر از خطر اولیه است.

این دو نوع دشمن - آفت برونی و درونی - برای هر نظامی، برای هر تشکیلاتی و برای هر پدیده‌ای به وجود می‌آید؛ اسلام برای مقابله با هر آفت علاج مشخص می‌کند و آن جهاد است.^۱

یکی از انواع جهاد، جهاد تبیین است که به معنای مبارزه برای روشنگری و نمایاندن واقعیات و حقایق است و براساس قرآن و روایات سخن بزرگان و اولیای الهی و همچنین براساس جهاد فکری، اعتقادی، تربیتی، عملی، تبیینی و تبلیغی و... است در حقیقت جهادی است مستمر و پیوسته، با تمام توان، در مقابل با دشمن جریان حق، همه جانبه و هوشمندانه و خالصانه برای رسیدن به اهداف الهی. این جهاد در واقع جهاد فکری است زیرا در جنگ نرمی که دشمن با ما دارد، می‌خواهد از غفلت ما سوءاستفاده کند و ما را به خطا و اشتباه بیندازد. لذا هرکس که روشنگری کند و در راه روشنگری مردم تلاش کند و جلوی انحرافی را بگیرد تلاش جهاد نامیده می‌شود، آن هم جهاد تبیین.^۲

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از پاسداران، ۱۳۷۱.

۲. صلح میرزایی، جهاد تبیین، ص ۲۶-۳۰.

اهمیت جهاد تبیین به دلیل آن که در حال جنگ نرم با دشمن هستیم و هدف دشمن قطع کردن زنجیره تواسی و وارونه جلوه دادن حقایق می باشد و دلیل تبیین هم اساس دین اسلام و انقلاب اسلامی است جهاد تبیین بنا به دلایل ذیل اهمیت مضاف دارد: مهم ترین وظیفه انبیاء و اهل بیت (ع) بوده است برای حفظ زنجیر تواسی و حفظ حضور مردم در صحنه، عملیاتی شدن ارزش ها و آرمان ها و مطالبه گری و کمک به حل مشکلات، مقابله با فتنه ها و خطر رها شدن تبیین در انحراف جوانان است. از الگوهای جهاد تبیین حضرت امام خمینی (ره) را می توان نام برد که از روحانیون مبارزه حماسه حسینی در کربلا بودند.^۱

مفهوم حجاب در لغت

حجاب از ارزش های مهم اجتماعات است که جامعه اسلامی نگاه ویژه ای به آن شده است. در کتب لغت برای حجاب چند معنا پیدا می کنیم. حجاب به معنای پوشش^۲ و چیزی است که بین بیننده و آنچه می بیند حائل می شود.^۳ استفاده از «حجاب» برای پوشش زنان سابقه دارد. حجاب توسط فقها، واژه «ستر» در معنای پوشش و حجاب آمده است. فقها در کتاب النکاح به جای حجاب و در مواقع نیاز کلمه ی ستر را به کار برده اند که بهتر به نظر می رسد زیرا همان طور که گفتیم معنای رایج حجاب «پرده» است و اگر برای پوشش به کار می رود به این معناست که زن پشت (پرده) حجاب است.^۴

ضرورت جهاد تبیین در راستای اهمیت حجاب

همواره دشمنان اسلام در صدد آن بوده اند که مبانی و اصول اسلام را تحریف نمایند یکی از مسائل بسیار مهم حیا و در پی آن رعایت حجاب است که خود داشتن حیا مسأله ای است که همیشه

۱. همان، ص ۳۳-۸۸.

۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۲۹۸.

۳. طریحی، مجمع البحرین، ج ۲، ص ۳۴.

۴. سلیم بن قیس هلالی، ج ۲، ص ۹۵۹.

بخواهید. این کار برای پاکی دل‌های شما و آن‌ها بهتر است!...»
این ۴ نوع حجاب به این مطلب می‌رسیم که به طور کلی حجاب یک مانعی است در مقابل افراد نامحرمی که قصد تصرف در حریم ناموس دیگران را دارند.

روش‌های جهاد تبیین در عرصه حجاب در کلام رهبر انقلاب

از مهم‌ترین مسائل در بحث تبیین انتخاب بهترین و مناسب‌ترین روش‌ها از جهات مخاطب و شرایط و زمان و مکان می‌باشد. رهبر انقلاب حفظه الله با تأکید بر اهمیت فضای مجازی جهات تنویر اذهان عمومی اهمیت فضای حقیقی و ارتباط شفاهی یا مکتوب را در مورد متعددی گوشزد کرده‌اند. در ادامه به بعضی از روش‌ها در کلام مقام معظم رهبری به آن آورده شده به صورت تیتروار اشاره می‌کنیم:

۱. استدلال حکیمانه بر رفع شبهات حجاب

۲. مراجعه به مخاطب

۳. استفاده از محصولات چند رسانه‌ای

تأثیرات جهاد تبیین در مقابله با بی‌هویت شدن زنان

مبنای اسلام بر این است که انسان فطرتی خدایی دارد و فطرت انسان به شکلی است که ذاتاً به دنبال خداوند می‌رود که کمال مطلق است. خداوند متعال در بیان جایگاه انسان در قرآن کریم این‌گونه می‌فرماید: «فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ»^۱ هنگامی که آن را نظام بخشیدیم و از روح خود در آن دمیدم، برای او به سجده افتید.»
این آیه نشان از روح والا و جایگاه والای بشر دارد که اگر تن به هدایت الهی دهد می‌تواند از ملائکه هم فراتر رود و خداوند به این زیبایی برای ما بیان فرموده است.
آنچه که امروزه در جوامع بشری می‌بینیم چیزی بر خلاف این مسئله هست و انسان‌ها با

۱. حجر: ۲۹.

پیشرفت تکنولوژی و ماشینی به سمت و سویی رفته که گویا هرگز چنین جایگاهی نبوده و انسان‌ها از اصل و حقیقت و هدف خلقت فرسنگ‌ها فاصله بگیرند هم‌چنین رسانه‌های بیگانه یک تهاجم وسیعی در این زمینه دارند که این امر مخصوصاً در کشورهای غربی سرعت ببخشند این رسانه با دور کردن افراد از این هویت اصیل و حقیقی انسانی، او را از این هویت دور نموده و آن هویتی را که مورد نظر خود است به انسان‌ها القا می‌نمایند این مسأله موجب شده یک بحران هویتی در افراد مخصوصاً زنان به وجود آورند. بحران را می‌توان موقعیت یا ظرف خاصی فهمید که بر اثر آن گروه مورد نظر، به سبب شرایط خاص تاریخی یا شرایط نوظهور، از شناخت دقیق حقیقت وجودی و حقوق خویش و نیز شناساندن آن‌ها به دیگران باز مانده‌اند، به شکلی که نه تنها این گروه در این رهگذر، بین وهم و واقعیت معلق مانده‌اند. بلکه دیگران نیز از شناختن درست آن عاجز هستند. افراد در وضعیت بحران اجتماعی نقش خود را در گروه نمی‌دانند و در سطح کلان‌تر، جامعه کارکرد خود را از دست داد. جامعه دچار سردرگمی می‌شود. نهاد اجتماعی از حالت تعادل خارج و منزلت اجتماعی افراد لطمه می‌بیند. در مقابل بحران هویتی فردی به معنی عدم توانایی فرد در پذیرفتن نقشی می‌باشد که جامعه منتظر اوست. از ویژگی‌های که می‌توان به بحران هویت اشاره کرد: از جمله مدگرایی، و ازدگی در مقابل فرهنگ بیگانه، آشوب‌ها و بسیاری از از ناهنجاری‌های فردی و اجتماعی. مدگرایی نشان دهنده تزلزل و بحران هویت اجتماعی می‌باشد. در این وضعیت جامعه دچار انحراف می‌باشد و افراد سعی می‌کنند خود را به یک نوع مدل و گرایش مشغول سازند تا بدین وسیله به نیاز و هوس‌های خود پاسخ دهند. مدل‌های روزمره در لباس، حذف زدن و مهمان دادن معیار و شاخص بحران هویت جمعی است.^۱

اسلام با تمام قدرت در برابر این امر یعنی «بی‌هویتی» ایستادگی می‌کند و همواره به انسان تذکر می‌دهد. همان‌طور که در آیه‌ی قرآن مشاهده می‌کنیم: «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً»^۲ هنگامی را که پروردگارت به فرشتگان گفت: (من در روی زمین جانشینی قرار خواهم داد). «این آیه به صراحتاً حقیقت انسان را که جانشین خداوند است یادآور می‌شود. هم‌چنین در آیه

۱. حاج حسینی، بحران هویت و انحرافات اجتماعی، ص ۱-۱۰.

۲. بقره: ۳۰.

دیگر آمده است «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ»^۱ که ما انسان را در نیکوترین صورت بیافریدیم» که اطلاق این آیه نشان از این است که انسان کامل‌ترین نوع خلقت از نظر روحی و جسمی است. در روایات ائمه اطهار (علیهم‌السلام) هم به این امر توجه شده است: «مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ»^۲ هر کس خویشتن را بشناسد بی‌گمان خداوند را خواهند شناخت.»

این حدیث معرفت و شناخت خدا را متوقف بر شناخت خود (انسان) می‌داند که این از جایگاه ویژه انسان پرده برمی‌دارد علاوه بر همه‌ی اینها از نگاه قرآن انسان صاحب یک کرامتی ذمی باشد و این مسأله‌ای است که در وجود انسان به ودیعه گذاشته شده است. «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَبْرِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا»^۳ و محققاً ما فرزندان آدم را بسیار گرامی داشتیم و آن‌ها را بر بسیاری مخلوقات خود برتری و فضیلت کامل بخشیدیم.»

بنابراین مشاهده می‌کنیم که اسلامی دینی است هویت بخش و زنان ما دارای هویت دینی بسیار عظیمی هستند که باید هوشیاری داد و شخص مسلمان از ابتدای امر هویت دینی و سیاسی و اجتماعی و همه جانبه و کامل و بی‌نقص دارا هستند هویتی از جنس حضرت فاطمه (علیها‌السلام) و زینب کبری (علیها‌السلام) که لازم است افرادی که اهل تبلیغ هستند این الگوهای بارز و ناب اسلامی را برای زنان نهادینه کنند تا به هویت واقعی خویش برسند.

۱. تین: ۴.

۲. تمیمی آمدی، غررالحکم و درر الکلم، ص ۵۸۸، ج ۳۰۱.

۳. اسراء: ۷۰.

نتیجه‌گیری

تشریعات دین اسلام علاوه بر این که با توجه به شخصیت انسان‌ها فرستاده شده به خوبی مشاهده می‌کنیم که وجهه‌ی اجتماعی بشر در غالب احکام و دستورات دینی صادر شده و بنابر مصالح و مفاسد این احکام در نظر گرفته شده، به خوبی در می‌یابیم که اسلام دینی اجتماعی است و تک‌روی و شخصی‌نگری در این دین معنایی ندارد لذا در تمام مباحث قوانین‌هایی را شارع مقدس وضع کرده است تا بهداشت روانی و اخلاقی جامعه حفظ شود که یکی از آن‌های رعایت کردن حجاب توسط انسان‌ها به ویژه زنان می‌باشد که با حفظ حریم‌ها سلامت جامعه در معرض خطر قرار نمی‌گیرد. آن‌چه که امروزه در جوامع غربی به خوبی مشاهده می‌کنیم این است که با حیطة مسئله حجاب و در مقابل آزادی اجتماعات بشری را به لبه پرتگاه آورده که برای بیان مصداق می‌توان گفت یکی از نهادهای اصیل اجتماع بشیری از دیرباز تا کنون که خانواده است را هم تحت الشعاع خود قرار داده و با تأسف زیاد این نسخه را امروز برای جوامع شرقی به خصوص کشورهای اسلامی نیز پیچیده‌اند که رگه‌هایی از آن را به خوبی می‌توان در کشورهای اسلامی ببینیم. لذا باید در جامعه یک جهاد تبیین از سوی آگاهانه و مرتبطین به این مسئله صورت بگیرد تا به وسیله اقناع فکری همه‌ی افراد جامعه و بالخصوص نوجوانان و نسل آینده از این آسیب بسیار جدی مصون باشند و همان‌طور که اشاره شد نیاز به یک جهاد همه‌جانبه و خستگی‌ناپذیر دارند. تا تمامی شبهات و بدفهمی‌ها در این زمینه مانند روز آفتابی روشن گردد.

فهرست منابع و مآخذ

* قرآن کریم

۱. ابن منظور، محمد، لسان العرب، بیروت: انتشارات دار أحياء التراث العربی، ۱۴۱۴ق.
۲. برتراند، راسل، جهانی که من می‌شناسم، ترجمه روح‌الله عباسی، تهران: انتشارات شرکت سهامی کتاب‌های جیبی، ۱۳۴۵.
۳. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، محقق رجائی، قم: انتشارات دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۱۰ق.
۴. حاج حسینی، حسن، بحران هویت و انحراف اجتماعی، تهران: مطالعات راهبردی زنان، ۱۳۸۱.
۵. حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۰.
۶. صلح میرزایی، سعید، جهاد تبیین (در اندیشه حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای) تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۴۰۱.
۷. طریحی، فخر الدین، مجمع البحرين، تهران: انتشارات مکتب المرتضویه، ۱۳۵۷.
۸. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، تهران: انتشارات مؤسسه الوفا، ۱۴۰۳ق.
۹. محمدی ری‌شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه حمیدرضا شیخی، قم: انتشارات مؤسسه فرهنگی دارالحديث، ۱۳۷۷.
۱۰. محمدی‌نیا، اسدالله، بهشت خوبان، قم: انتشارات سبط اکبر، ۱۳۸۰.
۱۱. هاید، جانت شییلی، روانشناسی زنان، ترجمه اکرم خمسه، تهران: انتشارات ارجمند، ۱۳۸۴.
۱۲. سایت حفظ و نشر آثار حضرت الله العظمی خامنه‌ای. www.Khamenri.ir.